
PROCES OG VÆRKTØJER TIL

OPSPORING OG HÅNDTERING AF MOBNING

Med dette materiale kan skoler opspore og håndtere mobning på den måde, som forskning og lovgivning anbefaler.

Processen består af fem værktøjer, som (når de gennemføres fortløbende) vil sikre fokuseret arbejde med de u hensigtsmæssige gruppedynamikker, som er årsagen til mobning og lignende situationer.

DE FEM VÆRKTØJER

TJEK FÆLLESSKABET!

Side 3

Værktøjet anvendes løbende til at have en fælles dialog om klassens sociale trivsel. Værktøjet er målrettet klasseteamet. Igennem 7 forskellige temaer, kommer teamet omkring relevante forhold, som er vigtige for den sociale trivsel på klassen.

OBS: TJEK FÆLLESSKABET! er et forebyggende værktøj, som bruges ca. hvert kvartal. Man fortsætter kun med de øvrige fire værktøjer, hvis resultatet af fællesskabs-tjekket giver anledning til det.

UNDERSØGELSE

Side 9

Med dette værktøj vurderes, om en given situation, som man er gjort bekendt med (enten via Tjek Fællesskabet, henvendelser eller andet), falder under kategorien 'mobning eller lignende'.

AFDÆKNING

Side 19

For at kunne håndtere en situation med mobning, er vi nødt til blive klogere på, hvad der er på spil mellem eleverne. Det handler om at blive klogere på de gruppedynamikker, der ligger til grund for elevernes handlinger. Afdækningsværktøjet består af konkrete metoder til at afdække dette nærmere.

ANALYSE

Side 32

Når vi har afdækket og indsamlet oplysninger om, hvad der er på spil mellem eleverne, kan man med Analyse-værktøjet igennem en række refleksionsspørgsmål blive klogere på, hvorfor eleverne handler, som de gør. Analyseværktøjet kan også pege på relevante indsatser.

HANDLING

Side 39

Når man har viden om, hvorfor eleverne handler som de gør, kan man igangsætte målrettede indsatser, som indskrives i handlingsplanen. Handlingsplanen er et procesværktøj, som skal rettes til efterhånden, som man bliver klogere på situationen, og når dynamikkerne mellem eleverne ændrer sig.

NB!

Når handlingsplanen forventes at have haft effekt, så skal fællesskabet tjekkes igen, for at se om der fortsat er tegn på pressede fællesskaber. Hvis det er tilfældet, så gennemføres undersøgelse, afdækning, analyse og handling igen.

TJEK FÆLLESSKABET!

Værktøj til opsporing af uhensigtsmæssige fællesskabsdynamikker

Vi ved fra både forskning og konkrete sager om håndtering af mobning, at jo før man sætter ind for at få fællesskabet på ret kurs, desto mindre risiko er der for, at der opstår mobning i et fællesskab. At have en finger på pulsen i forhold til fællesskabet, gruppedynamikker og relationerne i klassen, er derfor et vigtigt redskab, når man vil forebygge mobning.

Værktøjet indeholder to dele:

1. Refleksionsark til møder i klasseteamet

2. Spørgeskema til elever

OBS!

Dette opsporingværktøj skal ikke bruges til at vurdere enkelte elevers trivsel, men hele klassens sociale trivsel og sammenhold.

TJEK

UNDERSØGELSE

AFDÆKNING

ANALYSE

HANDLING

1. Refleksionsark til møder i klasseteamet

Formålet med refleksionsarket er at bruge jeres viden til at vurdere klassens fællesskab. Først laver I en individuel vurdering, og derefter drøfter I klassens fællesskab i teamet.

Refleksionsarkene indeholder syv akser som repræsenterer hvert sit tema i forhold til fællesskaber og gruppedynamikker. Temaerne er:

Klassens grupperinger - Konflikter - Tolerance og normer - Kommunikation - Lærer/pædagog-elev relationer - Deltagelse i undervisning - Sammenhold

I hver ende af akserne på refleksionsarkene står en række udsagn/beskrivelser, som kendetegner henholdsvis et utrygt fællesskab (venstre side/rød side) og et trygt fællesskab (højre side/grøn side) i hele klassen eller i dele af klassen.

Individuel vurdering (ca 10 minutter)

Læs alle udsagn/beskrivelser for de syv temaer igennem (begge sider af akserne) og lav derefter markeringer på akserne hvor du mener klassen placerer sig. Jo længere til venstre på akserne (rød side) du markerer, desto flere tegn er der på utrygge og ekskluderende fællesskaber. Vurderinger til højre (Grøn side) indikerer derimod trygge og inkluderende fællesskaber

Fælles dialog og refleksion (ca 30 minutter)

Når I individuelt har vurderet og markeret på de syv akser, så sætter I jer sammen i teamet og gennemgår jeres vurderinger. Tag et tema og start med en runde, hvor I hver især fortæller, hvorfor I har vurderet temaet, som I har. Måske er I helt enige og måske oplever I noget forskelligt? Vær analyserende på, hvorfor der kan være forskelle - f.eks. fag, relationer, aktiviteter, samarbejdsform etc.

Videre tiltag (ca 10 minutter)

I har nu en fælles fornemmelse af, hvordan I oplever fællesskabet på klassen. I skal nu vurdere, om det giver anledning til at sætte nogle understøttende tiltag i gang. Brug spørgsmålene herunder som en referenceramme:

- Hvilket område, finder I hver især mest relevant at arbejde videre med ud fra vores dialog?
- Er der noget, I er blevet nysgerrige på, som I mangler viden om?
- Er der noget, I er bekymrede for?
- Hvilke tiltag kan understøtte relationer på klassen i en positiv retning?

Opfølgning

Aftal om I skal gøre yderligere, inden I mødes næste gang

TJEK

UNDERSØGELSE

AFDÆKNING

ANALYSE

HANDLING

- Eleverne søger de samme
- Der er fastlåste grupperinger, og de inviterer ikke hinanden ind i lege/aktiviteter eller samarbejder på tværs
- Der er stejle magthierarkier
- Der er få, der bestemmer det meste
- Venskaber er definerende for, hvad man vælger af aktiviteter
- Nogle elever går ufrivilligt alene rundt

- Eleverne bevæger sig frit mellem grupperne
- Eleverne er åbne for at invitere hinanden ind i lege/aktiviteter og samarbejder på tværs
- Der er et forholdsvis fladt hierarki
- Alle elever er en del af grupperingerne og bliver valgt til af nogen
- Aktiviteten er definerende for, hvem der deltager
- Ingen elever går ufrivilligt alene rundt

- Der er mange konflikter i klassen
- Konflikterne foregår ofte mellem de samme
- Det er ofte de samme, det går ud over
- Konflikterne bliver ofte person-fikserede

- Der opstår få konflikter
- Konflikterne opstår spontant
- Forskellige elever indgår i konflikterne
- Konflikterne går på sagen (ikke personen)

- Strikse kriterier for, hvordan du skal være eller se ud
- Særlige ting (f.eks. tøj, musik) har legitimitet
- Særlige elever har mere legitimitet end andre og dermed mest at skulle have sagt
- Der er elever, som de andre åbenlyst holder sig fra

- Kulturen er præget af tolerance
- Der er plads til forskellighed
- Elever udviser empati og interesse for hinanden
- Eleverne kan være 'sig selv'
- Der er høj grad af værdighed

- Der er en hård tone med negative/nedværdigende kommentarer
- Der forekommer latterliggørelse af hinanden i form af humor eller ironi og sarkasme (f.eks. "det er jo bare for sjov!")
- Åbenlyst foragt og afsky for visse elever
- Elever vender f.eks. ryggen til hinanden, ruller øjne eller helt ignorerer hinanden
- Når bestemte elever bidrager, bliver der ikke set på vedkommende eller spurgt yderligere ind/vist interesse for bidraget

- Eleverne taler i en god tone
- Elever kigger på hinanden, når de taler sammen
- Elever viser åbenhed i deres kropssprog og mimik
- Elever lytter til hinanden
- Elever viser interesse for hinandens indspark/fortællinger/perspektiver ved f.eks. at spørge nysgerrigt ind

TJEK

UNDERSØGELSE

AFDÆKNING

ANALYSE

HANDLING

- Relationer til (enkelte) elever er præget af mange konflikter
- Elever, der yder modstand mod de voksne og skolen
- Eleverne henvender sig ikke selv til de voksne
- Eleverne oplever, at de voksne ikke tager deres henvendelse alvorlig og får ikke den nødvendige hjælp
- Eleverne bliver bedt om selv at løse problemer/konflikter

- Alle elever har en tryk relation til mindst én voksen på skolen
- Eleverne henvender sig til de voksne for at få hjælp
- Eleverne oplever at få hjælp af de voksne
- De voksne har øje for dynamikkerne blandt eleverne og sætter hurtigt ind ved behov
- De voksne griber ind, når de er vidne til f.eks. nedværdigende handlinger blandt eleverne

- De samme eller få elever deltager aktivt i den fælles undervisning
- Mange bidrager ikke eller kigger nervøst rundt, hvis de skal sige noget højt
- Eleverne har svært ved at samarbejde på tværs af venskaber
- Kun få tør fremlægge for klassen

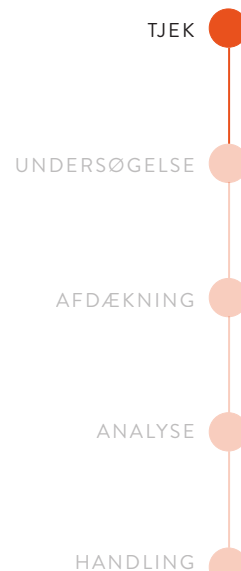

- Alle elever deltager i den fælles undervisning
- Alle elever tør sige deres mening højt
- Eleverne kan arbejde sammen i makkerpar og/eller grupper
- Alle elever tør fremlægge for hinanden

- Eleverne mangler sammenhold på tværs af gruppen
- Der er mangel på empati i elevgruppen - de ser ud til at være ligeglade med, at nogen holdes udenfor
- Nogle elever er usynlige for de andre i fællesskabet
- Eleverne er enige om, at bestemte andre "selv er ude om det".
- Der findes negative fortællinger om bestemte elever - fortællinger, der 'dehumaniserer' og dermed legitimerer mobning og udstødelse af disse elever
- Nedværdigende handlinger accepteres

- Eleverne har et stærkt fælles 'vi'
- Eleverne viser interesse og empati for hinanden
- Eleverne har blik for at invitere hinanden ind i fællesskabet
- Eleverne taler hinanden op
- Eleverne spiller hinanden gode og fremhæver hinanden - også på tværs af grupperne
- De hjælper hinanden og siger fra overfor nedværdigende handlinger

2. Spørgeskema til eleverne

På næste side finder du et spørgeskema om klassens sociale liv. Skemaet besvares af eleverne, for at få en fornemmelse af trivslen og klassefællesskabet.

Vi anbefaler, at eleverne udfylder spørgeskemaet fire gange om året, og bruger det til at få en fornemmelse af, hvordan elevernes fællesskab er.

- Uddel et skema til hver elev og overvej, om de skal besvare anonymt.
- Når eleverne har besvaret spørgsmålene, samler du skemaerne sammen og tæller besvarelsene op. Læg mærke til, hvordan besvarelsene er fordelt i de forskellige spørgsmål.
- Vurdér om der er noget særligt, du hæfter dig ved, som giver anledning til opfølgning. Drøft det med de andre i teamet.

TJEK

UNDERSØGELSE

AFDÆKNING

ANALYSE

HANDLING

Dette spørgeskema handler om, hvordan det er at gå i jeres klasse. Vi vil gerne høre, hvordan du har det i klassens fællesskab. Når du svarer på spørgsmålene, må du gerne tænke på, hvordan I er sammen i skolen, i fritiden og evt. online.

1. Er du glad for din klasse?

☐ Ja, meget tit   ☐ Tit   ☐ En gang imellem   ☐ Sjældent   ☐ Aldrig   ☐ Jeg ønsker ikke at svare

2. Føler du dig tryk blandt dine klassekammerater?

☐ Ja, meget tit   ☐ Tit   ☐ En gang imellem   ☐ Sjældent   ☐ Aldrig   ☐ Jeg ønsker ikke at svare

3. Føler du dig alene i skolen?

☐ Ja, meget tit   ☐ Tit   ☐ En gang imellem   ☐ Sjældent   ☐ Aldrig   ☐ Jeg ønsker ikke at svare

4. Kan du lide pauserne i skolen?

☐ Ja, meget tit   ☐ Tit   ☐ En gang imellem   ☐ Sjældent   ☐ Aldrig   ☐ Jeg ønsker ikke at svare

5. De fleste af eleverne i min klasse er venlige og hjælpsomme.

☐ Ja, meget tit   ☐ Tit   ☐ En gang imellem   ☐ Sjældent   ☐ Aldrig   ☐ Jeg ønsker ikke at svare

6. Er du bange for at blive til grin i skolen?

☐ Ja, meget tit   ☐ Tit   ☐ En gang imellem   ☐ Sjældent   ☐ Aldrig   ☐ Jeg ønsker ikke at svare

7. De andre elever i klassen accepterer mig, som jeg er

☐ Ja, meget tit   ☐ Tit   ☐ En gang imellem   ☐ Sjældent   ☐ Aldrig   ☐ Jeg ønsker ikke at svare

8. Vi kommer godt ud af det med hinanden på tværs af klassen?

☐ Ja, meget tit   ☐ Tit   ☐ En gang imellem   ☐ Sjældent   ☐ Aldrig   ☐ Jeg ønsker ikke at svare

9. Er du tryk ved de voksne på skolen?

☐ Ja, meget tit   ☐ Tit   ☐ En gang imellem   ☐ Sjældent   ☐ Aldrig   ☐ Jeg ønsker ikke at svare

10. Er de voksne gode til at støtte og hjælpe dig, når du har brug for det?

☐ Ja, meget tit   ☐ Tit   ☐ En gang imellem   ☐ Sjældent   ☐ Aldrig   ☐ Jeg ønsker ikke at svare

UNDERSØGELSE

Værktøj til vurdering af, om en given situation på skolen er mobning eller lignende, og dermed er omfattet af reglerne for mobning.

NB!

Hvis I hurtigt kan konstatere, at der foregår mobning eller lignende, er det ikke nødvendigt at bruge dette værktøj. Så kan I gå direkte videre med at afdække situationen i dybden og efterfølgende lave en analyse og handlingsplan

Ved at bruge undersøgelsesværktøjet kombinerer I nutidige perspektiver fra eleverne og forældrene med skolens eksisterende data (f.eks. tidligere henvendelser, observationer, data fra triv-selsmålinger).

Herved vil I være i stand til at konstatere, om der skal laves en handlingsplan efter undervisningsmil-jøloven § 1c, eller om der skal arbejdes med problemerne på andre måder.

Værktøjet består af fire trin:

1. Intro til det fællesskabsorienterede mobbesyn

2. Samtaler med udvalgte elever

3. Kig på eksisterende data

4. Fælles vurdering i teamet

TJEK

UNDERSØGELSE

AFDÆKNING

ANALYSE

HANDLING

HUSK!

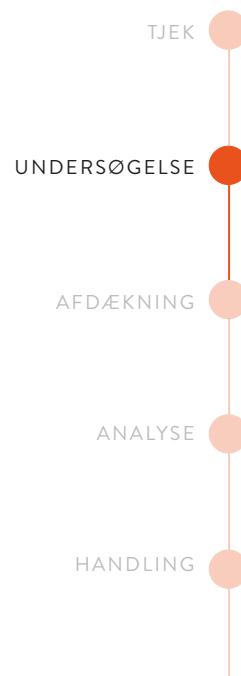
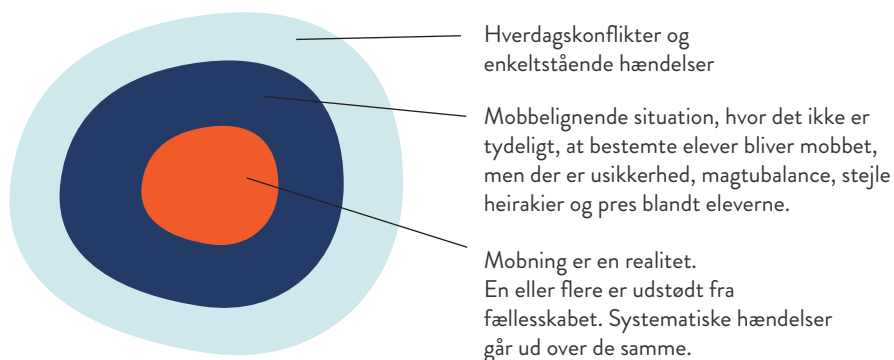
...at vurderingen skal foretages ud fra det fællesskabsorienterede mobbesyn, hvor man kigger efter uhensigtsmæssige gruppedynamikker

1. Intro til det fællesskabsorienterede mobbesyn

Mobning og utrygge fællesskaber er et komplekst fænomen, og det kan være vanskeligt at vurdere, hvornår en situation skal håndteres efter undervisningsmiljølovens regler.

En vurdering af mobning eller lignende skal ske ud fra det fællesskabsorienterede mobbesyn, hvor mobning ses som en proces, som ofte opstår i utrygge klassekulturer, hvor enkelte individer bliver udstødt fra gruppen eller klassefællesskabet.

Da mobning netop ses som en proces, skal man allerede handle ved 'eller lignende', da det ofte kun er et spørgsmål om tid, før det udvikler sig til decideret mobning. Allerede når der er en vis systematik i udstødseshandlingerne, når det sociale samspil i gruppen er presset og utrygt, når der er magtubalance i fællesskabet, stejle magthierarkier og pres blandt eleverne, skal det håndteres efter reglerne i undervisningsmiljøloven – også selvom det endnu ikke går ud over bestemte elever.

2. Samtaler med udvalgte elever

For at kunne vurdere hvorvidt der er tale om mobning eller lignende, bør man undersøge det gennem elevsamtaler med et relevant udpluk af eleverne, dvs. ikke kun inddrage de direkte implicerede elever. Det er selvfølgelig vigtigt, at dette foregår på en diskret måde, så disse elever ikke sættes i en penibel situation, hvor de kan føle, at de bliver bedt om 'at sladre', eller som følge af samtalen kan blive udstødt af gruppen.

Det er vigtigt, at få spurgt ind til elevernes relationer (til elever og lærere), til en mulig utryghed i fællesskabet (måske i særlige situationer), til fællesskabets kultur samt klassens gruppedynamikker. Udover de fysiske fællesskaber bør man også spørge ind til online fællesskaber.

Eksempler på spørgsmål til eleverne

- Kan du lide at gå i skole? Hvorfor/Hvorfor ikke?
- Hvordan har du det i din klasse? Og med dine lærere/pædagoger?
- Er du tryk ved dine klassekammerater? Ved dine lærere/pædagoger? Hvorfor/hvorfor ikke?
- Er der situationer, hvor du er utryk eller bange for at blive til grin/hånet/udstillet af dine klassekammerater eller af dine lærere? (F.eks. i frikvartererne, i gruppearbejde, i timerne, på de digitale medier). Hvad sker der i de situationer?
- Føler du, at du kan være dig selv i klassen?
- Skal man gøre noget særligt eller være på en bestemt måde for at passe ind i klassens fællesskab?
- Tror du, alle har det godt i klassen? På de sociale medier?
- Ser du nogen i klassen, der ikke er en del af fællesskabet? Online?
- Er der andet, du synes, vi skal vide?

HUSK!

...at have blik for, hvorvidt mobningen foregår på tværs af årgange eller i afdelinger. I så fald må man være undersøgende i flere klasser.

TJEK

UNDERSØGELSE

AFDÆKNING

ANALYSE

HANDLING

Opsamling på elevsamtaler

TJEK

UNDERSØGELSE

AFDÆKNING

ANALYSE

HANDLING

Dialog med udvalgte forældre

Hvis forældre har henvendt sig med trivselsproblematikker i form af bekymringer om mobning eller lignende, skal dialogen tages hurtigst muligt. Derudover kan andre forældres perspektiver og viden inddrages, så I får et bredere grundlag at vurdere ud fra. Klasse teamet vil kunne pege på hvilke forældre, der vil være gode at inddrage. Det kan f.eks. gøres skriftligt/online. Måske det vil give mening at vælge klassens kontaktforældre?

Som i elevsamtalerne er det i dialogen med forældrene også vigtigt at få spurgt ind til klassens sociale liv – hvordan barnet trives i skolen/klassen, og hvordan de oplever elevernes sociale trivsel, grupperinger og tryk/utryk.

Eksempler på spørgsmål til forældre

- Er dit barn glad for at komme i skole? Glad for klassen?
- Hvordan er dit barns relationer til de forskellige klassekammerater? Og til lærerne/pædagogerne?
- Hvordan er grupperingerne i klassen? Er de dynamiske eller fastlåste?
- Er der noget særligt, man skal gøre eller være for at passe ind i klassens fællesskab?
- Er dit barn bange for at falde udenfor fællesskabet?
- Har du nogle idéer til, hvordan I som forældre kan bidrage til at styrke relationerne i klassen?
- Andet?

TJEK

UNDERSØGELSE

AFDÆKNING

ANALYSE

HANDLING

3. Kig på eksisterende data

Selvom I løbende holder øje med klassens sociale trivsel, er det ved en henvendelse om mobning eller lignende nødvendigt at genbesøge de data, som peger ind i klassens kultur for at sikre, I ikke har overset noget og på baggrund af dette evt. kan se en begyndende systematik.

Da mobning eller lignende udspringer af utrygge fællesskaber, som kan udvikle sig til decideret mobning, er det vigtigt, at I som team får et overblik over, hvordan fællesskabet har udviklet sig over tid.

Hertil kan I inddrage følgende:

Henvendelser mellem skole og hjem

- Har der været skriftlige eller mundtlige forældrehenvendelser om trivselsproblematikker eller mobning?
- Har der været kommunikation fra skolen til forældrene om trivselsproblemer eller mobning i elevgruppen?

Klasse- eller skoleskift

- Har elever skiftet klasse eller skole pga. problemer med den sociale trivsel?

Referater fra møder

- Har der været afholdt f.eks. forældremøder eller teammøder, hvor der er blevet talt om problemer med trivslen?
- Har der i disse situationer været tegn på mobning eller lignende?

Fravær

- Er der elever i gruppen, som har højt fravær på grund af trivselsproblemer?
- Har der været ændringer i gruppens eller enkeltelevers fravær?

Løbende opsporing / observationer fra dagligdagen

- Har I observeret tegn på mobning eller lignende i elevernes gruppedynamikker?
- Hvilke in- og eksklusionskriterier er der i elevgruppen?
- Hvor, hvornår og hvordan udspiller disse sig?

Trivselsmålingen

- Hvordan har udviklingen i trivselsmålingen været de sidste to år?
- Er der spørgsmål om den sociale trivsel, som enten har en lav score begge år, eller hvor der har været en negativ udvikling?
- Fokuser særligt på følgende spørgsmål:
  - Er du glad for din skole?
  - Er du glad for din klasse?
  - Føler du dig ensom?
  - Er du bange for at blive til grin i skolen?
  - Hvor ofte føler du dig tryk i skolen?
  - Er du blevet mobbet i dette skoleår?
  - Har du selv mobbet nogen i dette skoleår?
  - Jeg føler, at jeg hører til på min skole
  - Jeg kan godt lide pauserne i skolen
  - Andre elever accepterer mig, som jeg er
- Hvis bekymringen går på mobning eller lignende i lærer-elev-relationerne, vil I også kunne se på disse spørgsmål:
  - Hjælper dine lærere dig med at lære på måder, som virker godt?
  - Giver undervisningen mig lyst til at lære mere?
  - Er lærerne gode til at støtte mig og hjælpe mig i skolen, når jeg har brug for det?

TJEK

UNDERSØGELSE

AFDÆKNING

ANALYSE

HANDLING

4. Fælles vurdering i teamet

På baggrund af jeres indsamlede data, skal I nu vurdere, om der foregår mobning eller lignende i klassen/gruppen.

Lav en begrundet beskrivelse af jeres vurdering på baggrund af det samlede datamateriale. Anvend eventuelt skemaet **'skema til vurdering i teamet'** på næste side, inden I laver beskrivelsen.

Hvis I vurderer, at **der er tale om mobning eller lignende**:

- Overvej, om der skal iværksættes midlertidige akutte tiltag hér og nu, som kan stoppe de uhen-sigtsmæssige gruppedynamikker, imens I undersøger nærmere? Hvem gør hvad?
- Brug værktøjerne 'Afdækning', 'Analyse' og 'handlingsplan'

Hvis I vurderer, at **der ikke er tale om mobning eller lignende** men noget andet, så overvej:

- Har vi brug for at iværksætte trivselsfremmende tiltag i klassen, som alle i teamet skal være en del af?
- Hvem gør hvad?

TJEK

UNDERSØGELSE

AFDÆKNING

ANALYSE

HANDLING

HUSK!

...at melde jeres vurdering tilbage til den pågældende elev/forælder, der har henvendt sig.

Skema til vurdering i teamet

Denne metode kan anvendes i klasseteamet, når I skal vurdere, hvorvidt der foregår mobning eller lignende i en klasse. Vurderingsskemaet tager udgangspunkt i **DCUMs vejledning 'Hvad er mobning'**, som angiver otte tegn på, at en klassekultur udvikler uhensigtsmæssige gruppedynamikker.

Sådan gør I:

- Vælg en facilitator, som holder styr på tiden og processen.
- Individuelt læses alle udsagn på næste side ('Otte tegn på mobning eller lignende') og I udfylder herefter skemaet på efterfølgende side hver for sig (10 min.).
- I skemaet skal I på en skala fra 1 til 10 markere, hvordan I oplever klassen ud fra udsagnene på hvert område/tegn.

Et 1-tal indikerer, at området/tegnet i mindre grad fremtræder i klassen og 10 indikerer, at det i meget høj grad lever op til udsagnene. Afkryds jeres vurdering på vurderingsskalaen.

Det vigtigste er, at I bidrager med jeres egen vurdering og opfattelse af spørgsmålene. Styrken ved øvelsen er, at I hver især måske oplever et område forskelligt og ved at kaste lys over forskelligheden, kan I opnå den bedste dialog og overblik.

- Sæt jer herefter sammen i teamet og gennemgå jeres vurderinger (25 min). Fortæl hver især, hvorfor I har vurderet området/klassen, som I har. Måske er I helt enige, og måske oplever I noget forskelligt? Vær analyserende på, hvorfor der kan være forskel – f.eks. fag, relationer, aktiviteter, samarbejdsform etc.
- Vurder, om der er tale om mobning eller lignende. Anvend skemaet på side 18.

TJEK

UNDERSØGELSE

AFDÆKNING

ANALYSE

HANDLING

- Otte tegn på 'mobning eller lignende' -

1. Er drilleri ikke længere for sjov?

- drilleriet er ikke længere karakteriseret ved at være gensidigt, kærligt eller sjovt for begge parter
- drilleriet forekommer ikke længere i enkeltstående og spontane situationer
- drilleriet ekskluderer én eller flere personer fra fællesskabet

2. Kan konflikter ikke længere løses?

- parterne i en konflikt er ikke ligeværdige og kan ikke motiveres til at finde en løsning på problemet
- konflikten er personfikeret og handler ikke om en given sag
- konflikten ekskluderer én eller flere personer fra fællesskabet

3. Bliver udstødelseshandlinger systematiske?

- udstødelseshandlingerne er systematiske og ikke enkeltstående hændelser
- frygten for at blive udstødt gør, at eleverne selv udstøder andre
- udstødelseshandlingerne er ofte i form af eksklusion og ydmygelse

4. Er der utryghed i fællesskabet?

- fællesskaberne har tidligere været præget af mobbemønstre, og utrygheden sidder stadig i gruppen
- der er en generel anspændthed mellem eleverne
- eleverne i gruppen holder øje med hinanden

5. Er der lav tolerancetærskel i fællesskabet?

- der ikke er plads til forskellighed i gruppen, og det er vigtigt for eleverne at passe ind på den måde, gruppen synes er den rigtige
- fællesskaberne har ikke noget positivt at samles om
- tonen blandt eleverne er hård

6. Er der mangel på empati?

- elever i gruppen tilsidesætter medlidenhed og ser ud til at være ligeglade med, om andre holdes udenfor
- nedværdigende handlinger accepteres i elevgruppen
- der er en hård tone blandt eleverne (online)

7. Er der magtubalance i fællesskabet?

- det er socialt accepteret, at én eller flere personer er mindre værd end de andre
- der er magtubalance i fællesskabet (et tydeligt hierarki)
- der er elever, der er usynlige for de andre i de fysiske eller de digitale fællesskaber

8. Er der ensomme elever i fællesskabet?

- elever ofte opholder sig for sig selv og går alene rundt
- elever holder sig tilbage både socialt og fagligt
- der er elever, som ikke er med i de samme grupper som de andre i de digitale fællesskaber

TJEK

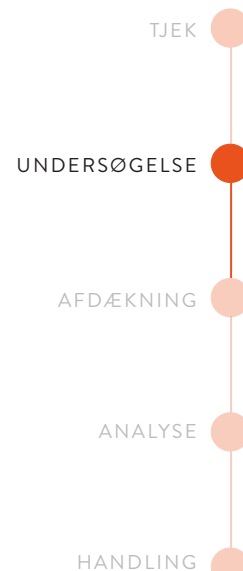
UNDERSØGELSE

AFDÆKNING

ANALYSE

HANDLING

Skema til vurdering i teamet Sæt kryds: I hvor høj grad oplever du .... (1 er lidt, og 10 er meget)										
10										
9										
8										
7										
6										
5										
4										
3										
2										
1										
	1 Drillerier ikke længere er for sjov	2 Konflikter ikke kan løses	3 Systematiske udstødeses- handling	4 Utryghed i fællesskabet	5 Lav tolerance i fællesskabet	6 Mangel på empati	7 Magtubalance i fællesskabet	8 Ensomme elever i fællesskabet		

AFDÆKNING

Værktøj til afdækning af situationer med mobning eller lignende

Når I har konstateret situationer med mobning eller lignende, kan I bruge dette værktøj til at undersøge situationen. Værktøjet beskriver nedenstående fem metoder, som I kan anvende i afdækningen

1. Indledende overvejelser

2. Samtaler med elever

3. Forældreinddragelse

4. Sociogram

5. Observation af elevernes sociale sammenspil

Vi opfordrer desuden til, at værktøjet bruges af klasseteamet, da håndtering af mobning sjældent kan løses af enkelte personer alene. Vi anbefaler, at I sammen planlægger undersøgelsen - evt. med hver jeres rolle i forhold til at undersøge/observere. Herefter mødes I igen for at samle op, analysere jeres data og udarbejde handlingsplanen.

Hvorfor er afdækningen vigtig?

Mobning er et komplekst fænomen, og en god løsning kræver, at man ved, hvad der foregår.

En god afdækning vil give jer vigtig viden om det sociale samspil mellem eleverne og årsagen til, at problemerne er opstået. Det er et godt udgangspunkt for at igangsætte relevante indsatser, der kan ændre på de uønskede gruppedynamikker.

Da I ofte kun ser en lille del af det, der foregår, er det vigtigt at afdække situationen fra forskellige vinkler, og ikke kun have fokus på de elever, der er en tydelig del af problematikken.

Her er det også vigtigt at afdække på tværs af arenaer (frikvarter, SFO, etc) for at forstå, hvad der er på spil og hvem, der har hvilke roller og positioner i fællesskabet.

OBS!

Hvis I ikke når hele afdækningen indenfor de 10 arbejdsdage, hvor en handlingsplan iflg loven skal iværksættes, kan yderligere afdækning indgå som et punkt i handlingsplanen.

TJEK

UNDERSØGELSE

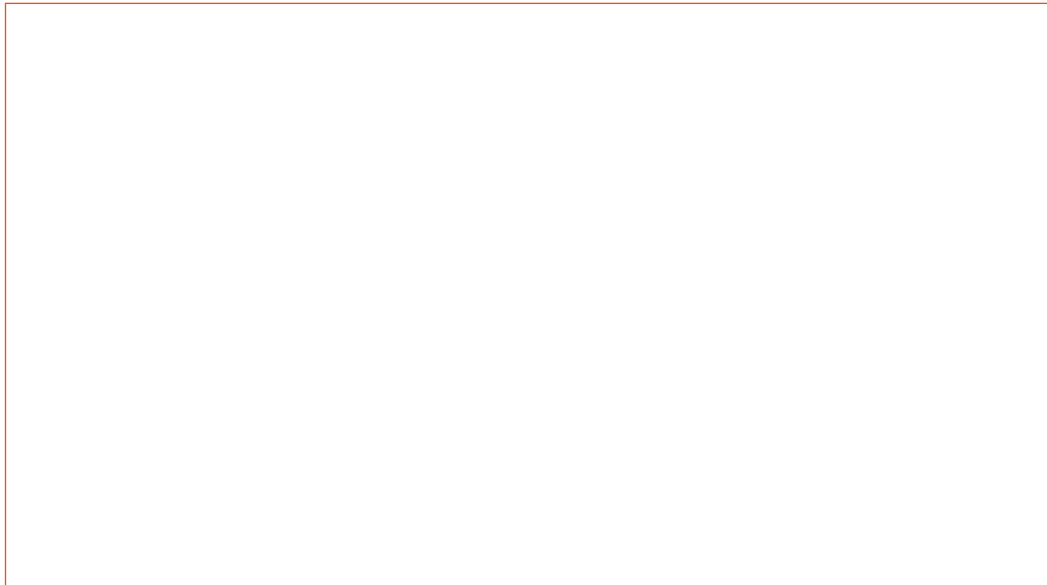
AFDÆKNING

ANALYSE

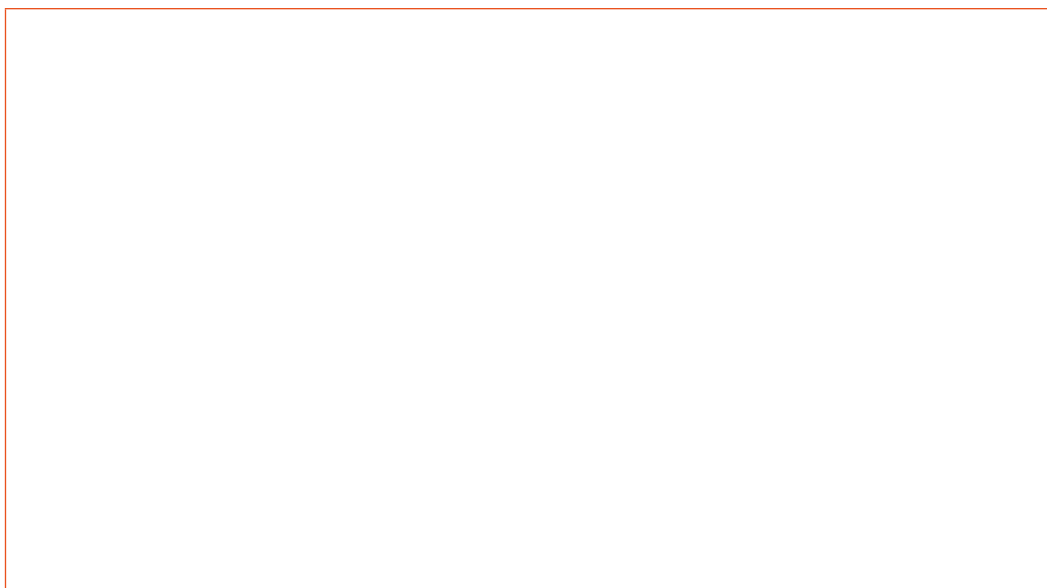
HANDLING

1. Indledende overvejelser

Hvad ved vi allerede om situationen og hvad mangler vi viden om, som vi skal afdække nærmere? (F.eks. særlige steder/situationer, hvor der foregår noget uhensigtsmæssigt, særlige tematikker eller gruppedynamikker mellem eleverne)

På baggrund af ovenstående noter I nu, hvad I mangler viden om? (F.eks. særlige steder/situationer, hvor det foregår noget uhensigtsmæssigt, særlige tematikker eller gruppedynamikker mellem eleverne, der kan være i spil)

TJEK

UNDERSØGELSE

AFDÆKNING

ANALYSE

HANDLING

Plan for afdækningen

Beskriv jeres plan for undersøgelse af situationen (f.eks. inddragelse af elevernes og forældrenes perspektiv, observationer eller kortlægning af de sociale relationer)? Lav tidsplan for undersøgelsen? Hvem er ansvarlig for, at det bliver gennemført? etc.

Hvordan vil I afdække?	Hvor og hvornår?	Hvem er ansvarlig?

OBS!

Når man har fokus på en klasses kultur, skal man huske, at de voksne rundt om klassen også er en del af ligningen. Forhold jer derfor også kritisk til egen ageren i klasserummet og vær nysgerrig på, om I selv (bevidst eller ubevidst) er medvirkende til at opretholde usunde dynamikker - f.eks. via ustruktureret klasseledelse, kropssprog, manglende indgriben ved elevers nedladende kommentarer,, ved gruppeind-delinger, ved negativ påtale eller omtale af bestemte elever m.m.

Vær også nysgerrige på, om mobningen rækker udover den enkelte klasse, eller der også er uhensigtsmæssige gruppedynamikker f.eks. på årgangen eller på tværs af klasser.

TJEK

UNDERSØGELSE

AFDÆKNING

ANALYSE

HANDLING

2. Samtaler med elever

For at forstå hvad der foregår imellem eleverne, er det vigtigt at inddrage dem enkeltvis. De vil hver især have forskellige perspektiver på klassens gruppedynamikker, og de individuelle samtaler kan derfor give et bedre helhedsbillede af, hvad der foregår i gruppen, og hvordan eleverne ser det sociale samspil. Afhængigt af elevernes alder og den konkrete situation, kan spørgsmålene også indhentes skriftligt

Spørgsmålene skal søge at afdække relationerne og gruppedynamikkerne. Her kan I være nysgerrige på, hvorfor problemerne opstår, og hvad de bunder i, hvordan problemerne kommer til udtryk og får betydning for den enkelte. Hvordan eleven oplever, at det påvirker fællesskabet og dynamikkerne i klassen, og hvilke ideer på løsninger, eleverne eventuelt kan forestille sig?

Forudsætningen for den gode samtale er, at den voksne formår at skabe tillid, så eleverne trygt kan tale om noget så sårbart som mobning i en klasse. Nogle elever vil være optaget af at sige det, den voksne gerne vil høre. Derfor er det vigtigt at tage sig god tid, og være opmærksom på magtbalancen i samtalen og sørge for at være lyttende og nysgerrig på det, eleven fortæller.

Rammesætningen for samtalen er vigtig, og eleverne bør kende formålet med samtalen, inden I starter. De skal også vide, hvordan det, de siger, evt. bliver bragt videre i klasseteamet (f.eks. anonymt eller ej).

OBS! Ikke gruppesamtaler

Når man vil undersøge gruppedynamikken i en klasse, hvor der foregår mobning eller lignende, anbefales det ikke, at man laver gruppesamtaler, da det kan forstærke eksisterende hierarkier og usunde dynamikker. Der kan også være elever, der ikke tør fortælle, hvad de egentlig oplever i frygt for, hvad de andre tænker, og hvordan de andre reagerer. I får derved ikke de nødvendige informationer.

TJEK

UNDERSØGELSE

AFDÆKNING

ANALYSE

HANDLING

Samtaleguide til individuelle elevsamtaler

Udvælg fra nedenstående skema de spørgsmål, du mener giver mening at stille eleverne, og skriv noter i højre kolonne. I kan evt. medbringe et sociogram til hver elev, hvor I kan skrive elevens navn ind i den midterste cirkel. Herefter placeres navnene i den næste cirkel på de klassekammerater, som eleven har de tætteste relationer til - og så fremdeles.

Forslag til spørgsmål	Noter fra samtalen
<p>Hvordan opleves problemerne for den enkelte elev?</p> <p>Hvordan har du det i klassen?</p> <p>Føler du, at du kan være dig selv i klassen?</p> <p>Er du tryk ved dine klassekammerater og lærere/pædagoger? Hvorfor/hvorfor ikke?</p> <p>Påvirker klassen din lyst til at deltage i timerne? I det sociale? Hvordan?</p> <p>Er der situationer, hvor du er utryk eller bange for at blive til grin/hånet/udstillet/ignoreret? (F.eks. frikvarterer, i gruppearbejde, i timerne, på de digitale medier). Hvad sker der i de situationer?</p> <p>Har du oplevet noget ubehageligt i klassen?</p>	
<p>Hvilke dynamikker i klassen er årsag til at problemerne opstår?</p> <p>Skal man gøre noget særligt eller være på en bestemt måde for at passe ind i klassen? hvis ja, hvordan påvirker det jeres fællesskab?</p> <p>Ser du nogen i klassen, der ikke er en del af fællesskabet?</p> <p>Er der nogen, der bliver holdt udenfor?</p> <p>Hvorfor tror du, de gør det?</p> <p>Hvilke grupper ser du i klassen – hvem leger/går/ taler sammen? (Skriv evt. i sociogram).</p>	

TJEK

UNDERSØGELSE

AFDÆKNING

ANALYSE

HANDLING

Forslag til spørgsmål	Noter fra samtalen
<p>Hvordan bliver fællesskabet påvirket af dynamikken?</p> <p>Hvordan er stemningen i klassen? Har stemningen ændret sig? Negativt/positivt?</p> <p>Taler alle med alle i klassen? Er der f.eks. grupper, som ikke kan sammen?</p> <p>Er det de samme elever i klassen, der bestemmer?</p>	
<p>Hvordan problemerne kan løses</p> <p>Hvad kunne man lave om, så det bliver rarere at gå i klassen?</p> <p>Hvad synes du, der skal ske nu, for at klassen får et bedre sammenhold?</p> <p>Hvad kan vi gøre for, at alle føler sig som en del af klassen?</p>	
<p>Andet</p> <p>Er der noget andet, du gerne vil fortælle?</p>	

TJEK

UNDERSØGELSE

AFDÆKNING

ANALYSE

HANDLING

3. Samtaler med forældre

Forældrene er en vigtig ressource, både når det handler om at skabe et godt miljø i klassen, og når man ønsker at forstå, hvorfor der er problemer. De ser ikke det samme som skolens medarbejdere, men de kan bidrage med vigtig viden om det enkelte barns perspektiv.

Nogle børn fortæller om eller reagerer på problemer med klassekammeraterne, når de er derhjemme, uden at skolen opdager, at noget er galt. Inviter derfor alle forældre i klassen til at komme med deres perspektiv, så I kan blive klogere på, hvad gruppedynamikkerne handler om, og hvordan I bedst muligt sammen med forældrene kan støtte eleverne. En besked kunne f.eks. se ud som flg:

Kære forældre i 4.a

Vi er i øjeblikket i gang med at undersøge klassens dynamikker og sociale liv, og vi har derfor brug for jeres perspektiver på, hvordan I ser klassens kultur. Vi har derfor udarbejdet nogle spørgsmål, som vi håber, I vil tage jer tid til at svare på, så vi får så mange perspektiver, som muligt.

På forhånd mange tak for hjælpen

I forhold til børn, der har det svært, anbefaler vi mundtlige samtaler med forældrene. Den konkrete form vil derfor afhænge af både ressourcer, situationen og stemningen i forældregruppen. Spørgsmål til forældre kunne f.eks. være:

- Hvordan er dit barns relationer til de forskellige klassekammerater?
- Er dit barn bange for at falde udenfor fællesskabet?
- Er der noget særligt, man skal gøre eller være for at passe ind i klassens fællesskab?
- Er der særlige situationer, som dit barn synes er svære? (F.eks. fag, frikvarterer, ture, særlige aktiviteter, relationer til børn og voksne)
- Foregår der noget særligt på sociale medier, som kan have betydning for klassens sociale fællesskab?
- Er der noget, du synes, vi skal vide om, hvad der foregår i klassen?
- Har du idéer til, hvad forældregruppen kan gøre for at bidrage til at styrke relationerne i klassen?

Hvis I afholder forældremøder i forbindelse med mobning eller lignende i en klasse, er det vigtigt at overveje, hvad det kan og skal bidrage til. Forældrene skal opleve, at de bliver taget i hånden, hørt og set, under hensyntagen til evt. konflikter og følelser der måtte være på spil. Vær opmærksom på, at dialogen ikke får fokus på at placere skyld hverken hos elever, forældre eller de fagprofessionelle.

Forældremødet skal bidrage til at styrke relationerne på tværs i klassen og vende de u hensigtsmæssige gruppedynamikker. Mange forældre er ikke bekendte med det fællesskabsorienterede mobbesyn, så et forældremøde kan også være en anledning til at fortælle herom og på den baggrund fortælle, hvordan og hvad I gør nu og i den nærmeste fremtid for at understøtte elevernes relationer til hinanden på tværs.

Overvej om forældremødet først skal afholdes, når I har afdækket situationen, så I kan fortælle om de ind-satser, I vil arbejde med for at ændre situationen.

TJEK

UNDERSØGELSE

AFDÆKNING

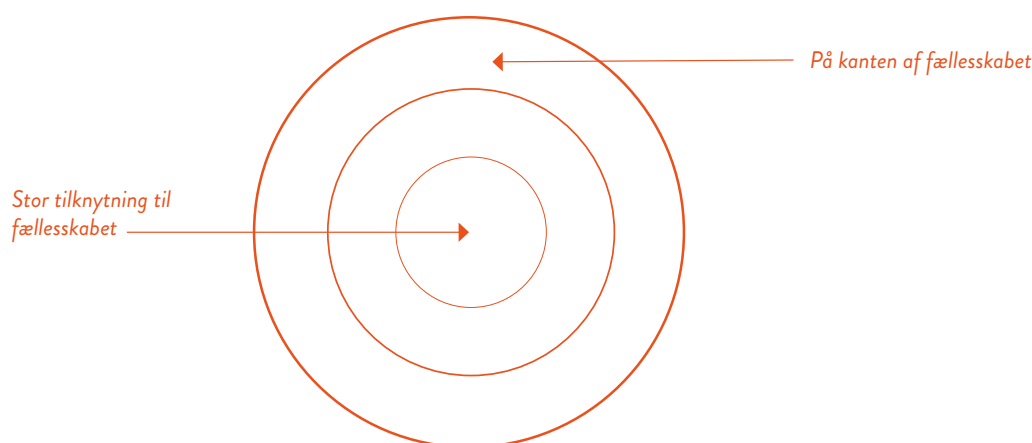
ANALYSE

HANDLING

4. Sociogram

Et sociogram kan være en metode til at få indblik i klassens sociale dynamikker og de forskellige positioner og relationer, der er mellem eleverne i klassen. Det kan udfyldes på baggrund af jeres observationer og/eller samtaler med eleverne. Det handler om at kortlægge klassens sociale relationer og hierarkier og få øje for åbne og/eller lukkede grupperinger. Det kan give indblik i, hvor I kan sætte ind, men også hvor der måske er nogle relationer, som med fordel kan understøtte arbejdet og udviklingen af et fællesskab på tværs i klassen.

Der findes forskellige betalingsværktøjer, der kan understøtte udarbejdelsen af et sociogram. Men I kan også gøre det manuelt. Et sociogram kan være en omfangsrig metode, men det kan give en dybere kortlægning af elevernes relationer.

Fremgangsmåde

Et sociogram kan bestå af tre cirkler, som beskriver, hvem der ligger inderst eller yderst i klassens fællesskab. De elever som ligger inderst, har ofte meget at skulle have sagt i forhold til, hvordan man skal være i klassen. De har med andre ord stor magt til at definere in- og eksklusionskriterier for klassens fællesskab. Jo længere væk fra midten man ligger, desto lavere tilknytning har man til klassens fællesskab. Uden for cirklen placeres elever, som er helt uden for klassens fællesskab.

Hvis du udfylder sociogram på baggrund af elevsamtaler, kan du spørge ind til nedenstående:

- Føler du dig som en del af klassens fællesskab?
- Hvem er du mest sammen med? (i pauser/frikvarterer, i undervisningen, i fritiden)
- Er der nogen, du gerne vil lege/være mere sammen med?

TJEK

UNDERSØGELSE

AFDÆKNING

ANALYSE

HANDLING

Opsamling og analyse

Som opsamling på observationer og elevsamtaler kan du også anvende et sociogram.

- I midten placeres de elever, der nævnes flest gange, eller som I ser, har mest at skulle have sagt - og så videre med de resterende elever fordelt i cirkel 2 og 3. De elever, der er på kanten af fællesskabet bliver derved placeret yderst i cirklen.
- Tegn herefter streger imellem de elever, der nævner hinanden. Marker gerne med en farve, pil el.lign. hvis relationen er gengældt – altså hvis begge elever nævner hinanden.
- Tegn en stiplede linje, der hvor der er elever, der gerne vil have en styrket relation.

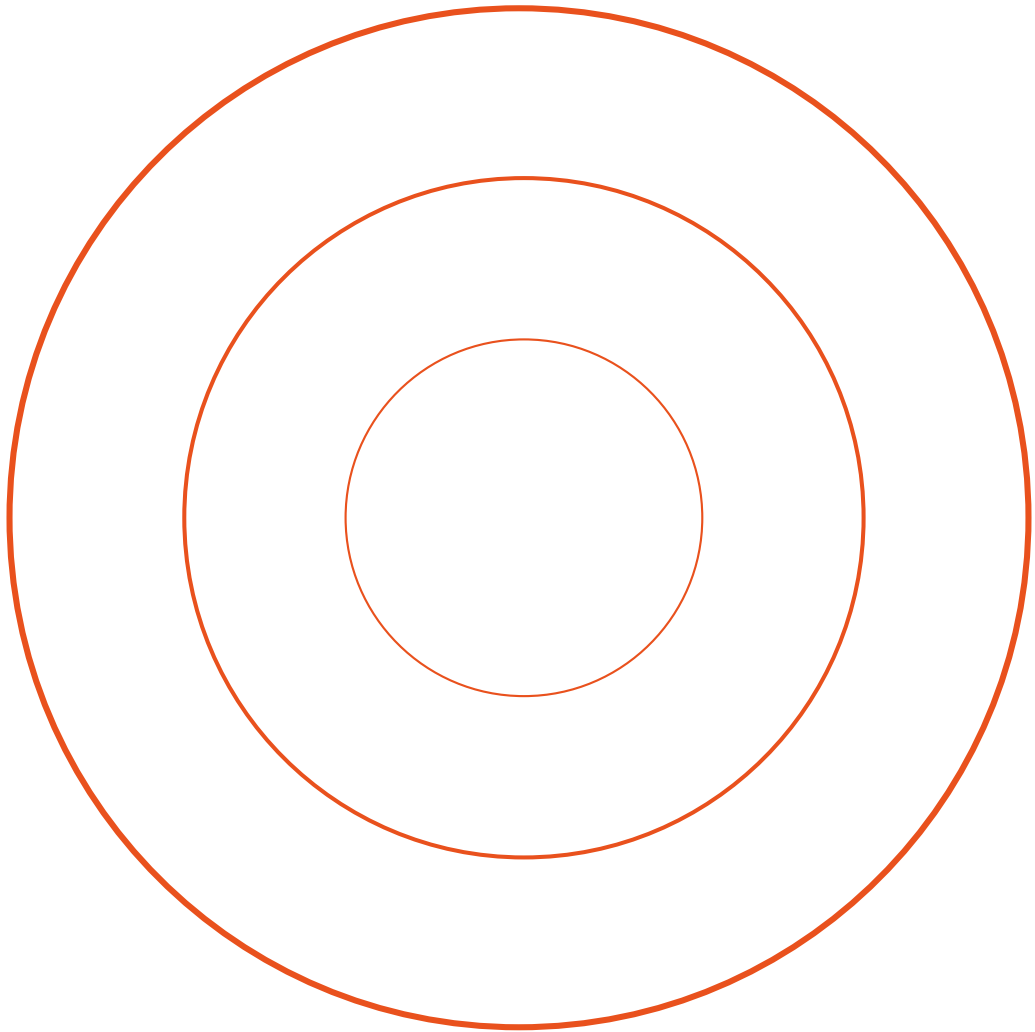
Kig nu efter:

Grupperinger: Hvordan er grupperne i klassen? Hvordan vælger eleverne gensidigt hinanden? Er der primært fastlåste/lukkede grupper? Eller er der også dynamiske/åbne grupper, hvor flere elever går på tværs?

Hieraki: Er der et stejlt hierarki? Er det de samme, der bestemmer det meste?

Elever udenfor fællesskabet: Er der elever, som ikke nævnes af de andre? Er der elever, som vi ser, ligger på kanten af fællesskabet, eller er der elever, som ser sig selv udenfor eller på kanten af fællesskabet?

5. Observationer af elevernes sociale samspil

Systematiske observationer af elevgruppen kan give et andet og mere detaljeret billede af det, der foregår, end den almindelige interaktion, man som lærer eller pædagog har med eleverne.

En vellykket observation er ikke bare en opremsning af, hvad eleverne gør, men fokuserer på dét, der foregår imellem dem. Kropssprog, mimik, sprog, grupperinger etc. kan give værdifuld information om deres samspil. Er der elever, der bliver holdt udenfor? Er der bestemte adgangsbilletter til fællesskabet (i form af f.eks. tøj, interesser eller vaner), som gør, at ikke alle er med? Er eleverne usikre på hinanden?

Vi anbefaler, at I tænker over følgende emner i observationerne:

- **Interaktionen mellem individ og gruppe** – hav fokus på interaktionen mellem de forskellige elever i gruppen. Husk, at alle elever kan være relevante at fokusere på – både dem, der er direkte involveret i konfliktfyldte situationer og dem, der kan være mere tilbagetrukne i bestemte situationer.
- **Relationer og samspil i gruppen** – hav fokus på, hvordan eleverne grupperer sig, hvilke roller de har i fællesskabet, og hvilke aktiviteter de samles om. Er der en magtubalance i fællesskabet? Er grupperne fastlåste? Hvad skal der til for at få adgang til de forskellige grupper i fællesskabet? Er der elever der går alene rundt, som ikke vælges til i fællesskabet?
- **Fællesskabets tolerance** – tolerancen indtil i gruppen. Er der et utrygt miljø, hvor der er en lav tolerancetærskel overfor forskelligheder? Har eleverne klare forventninger til hinanden om, hvordan man bør være, opføre sig, klæde sig e.l. for at blive accepteret af de andre?
- **Skjult kommunikation** – skjult kommunikation kan foregå gennem kropssprog, ansigtsudtryk eller gennem sprog (f.eks. ironi, tonefald etc).
- **Legitimerende fortællinger** – hav fokus på, om der er fortællinger blandt eleverne (og evt. voksne), som bortforklarer og legitimerer mobning og eksklusion. F.eks. fortællinger som ”han har altid været mærkelig”, ”han er selv ude om det”, ”hun bliver drillet, fordi hun er sart”.
- **Løsningsfokuseret perspektiv** – Formålet med observationerne kan også være at pege i retningen af nogle relevante indsatser, og hvad man kan sætte ind med. Derfor kan man med fordel også fokusere på det, der fungerer godt. Er der tidspunkter, hvor udfordringer ikke er så udprægede? Hvad gør vi som voksne anderledes i de situationer/på de tidspunkter? Kan denne viden overføres til håndtering af andre situationer?

Som fagperson er det vigtigt at være bevidst om, hvilken betydning ens egen position har for observationen. Det kan være, at eleverne agerer på en særlig måde, fordi du er tilstede, og at der derfor er brug for mere tid til observationerne, så de vænner sig mere til, at du er der. I kan også fordele opgaven imellem jer, så I observerer på forskellige tidspunkter og forskellige steder.

Udvælg hvilke situationer I vil observere på – primært der, hvor der er tydelige udfordringer, men evt. også der, hvor fællesskabet fungerer godt. Det er ofte relevant både at observere i undervisningen, i frikvarterer, i overgange mellem aktiviteter m.m.

TJEK

UNDERSØGELSE

AFDÆKNING

ANALYSE

HANDLING

tid og sted	Personer og situation	Hvad lagde vi mærke til i situationen?	Refleksioner
	Hvem var til stede? Hvilken situation var det?	Hvordan behandler eleverne hinanden? Bliver nogen holdt udenfor? Er der nogen, der går alene rundt? Bliver nogen ikke hørt og set af de andre? Hvilke roller og positioner har forskellige elever? Hvordan er elevernes kropssprog og tone? Bliver der talt særligt hårdt til eller om bestemte elever? Er der særbehandling af nogle elever?	Hvilke gruppedynamikker kan vi udlede af det, vi observerede? Hvilke tegn er der på utryghed og eksklusionsangst? Hvad samles eleverne om? Hvilke normer er der, som eleverne forsøger at efterleve? Hvilke hierarkier og grupperinger er der? Er der bestemte børn eller unge i udsatte positioner? Er der dominerende fortællinger, som legitimerer elevernes handlinger?

TJEK

UNDERSØGELSE

AFDÆKNING

ANALYSE

HANDLING

tid og sted	Personer og situation	Hvad lagde vi mærke til i situationen?	Refleksioner

TJEK

UNDERSØGELSE

AFDÆKNING

ANALYSE

HANDLING

ANALYSE

Når I har afdækket en situation med mobning eller lignende, så kan I bruge dette værktøj til at analysere resultaterne og planlægge de efterfølgende tiltag.

Man kan anvende forskellige analytiske tilgange til at analysere resultaterne. Dette værktøj tager udgangspunkt i en analyse af uhensigtsmæssige gruppedynamikker (Stine Kaplan).

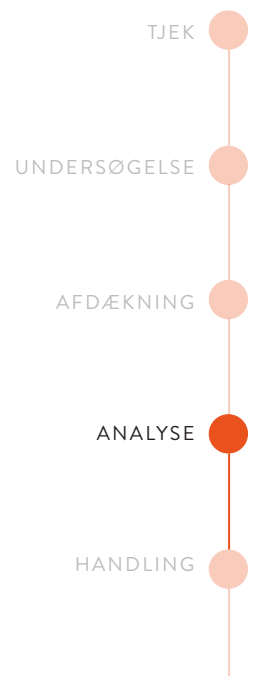
Formålet er at dykke ned i jeres indsamlede viden og data og se nærmere på, hvad der gør sig gældende i relationerne mellem eleverne. Det skal så efterfølgende munde ud i konkrete temaer med tilhørende konkrete tiltag, som kan sættes ind i en handlingsplan.

I dette værktøj gennemgås tre trin, som I med afsæt i jeres undersøgelsesresultater skal gennemgå, inden I laver en handlingsplan for situationen

1. Analyse af gruppedynamikker

2. Opsamling og tematisering

3. Tiltag og løsninger

1. Analyse af gruppedynamikker

Synlige udfordringer, som f.eks hårdt sprog, konflikter og elever som går alene rundt, er ofte kun toppen af isbjerget. En grundig analyse af undersøgelsesresultaterne er med til at sikre, at I kommer under overfladen og finder ud af, hvad der er årsagen til at eleverne handler, som de gør.

Det er derfor vigtigt, at I også arbejder med de underliggende gruppedynamikker, der påvirker fællesskabet og relationerne mellem eleverne.

Når vi skal et spadestik dybere og finde ud af, hvorfor eleverne handler, som de gør, så arbejder vi i denne analyse med fire uhensigtsmæssige gruppedynamikker (inspireret af Stine Kaplan), som kan være relevante at kigge efter og tage afsæt i, når vi senere skal iværksætte tiltag. De fire gruppedynamikker er :

- Utryghed og social eksklusionsangst
- Sociale og moralske ordener
- Foragtproduktion og ekstreme eksklusioner
- Moralske frakoblinger og legitimerende fortællinger

Til analysen bruger I skemaerne på de følgende sider. I skemaernes venstre kolonne er der eksempler på de uhensigtsmæssige dynamikker, og i højre kolonne er der plads til jeres egne noter på baggrund af mødets drøftelser af undersøgelsesresultaterne:

TJEK

UNDERSØGELSE

AFDÆKNING

ANALYSE

HANDLING

Utryghed og social eksklusionsangst	
eksempler/tegn	jeres noter
<p>Skarpt opdelte grupperinger eller problemer ved frem-læggelser?</p> <p>Tegn på, at elever er bange for at blive hånet eller gjort til grin?</p> <p>Hård tone i klassen, som gør, at man skal passe på med, hvad man siger?</p> <p>Er eleverne præget af en tendens til at håne og latterlig-gøre hinanden?</p>	

Sociale og moralske ordener	
eksempler/tegn	jeres noter
<p>Sociale ordener: Hvilke sociale ordener gør sig gældende i klassen? - Hvilke kategorier, grupperinger, hierakier, relationer og positioner er etableret i klassen?</p> <p>Hvordan ser hierarkiet ud? Hvem har mest magt over in- og eksklusionskriterierne?</p> <p>Hvor fastlåste eller lukkede er grupperingerne og hierar-kiet?</p> <p>Moralske ordener: Hvilke normer for passende og upassende adfærd er der? Hvad bliver vurderet som hhv. sejt, barnligt, cool, tarveligt, acceptabelt og uacceptabelt?</p> <p>Hvilke in- og eksklusionskriterier hersker i klassen? Hvad skal man gøre, eller hvordan skal man være, for at være inkluderet?</p> <p>Hvor snævre og begrænsende er disse normer?</p> <p>Hvilke former for anderledeshed tolereres/tolereres ikke?</p>	

TJEK

UNDERSØGELSE

AFDÆKNING

ANALYSE

HANDLING

Foragtproduktion og ekstreme eksklusioner	
eksempler/tegn	jeres noter
<p>Kan der – og i så fald hvordan – spores værdigheds- og foragtproduktion i klassen, og hvem/hvad er det rettet imod?</p> <p>Er der elever i udsatte positioner, og som oftere end andre oplever udstødelse og bliver udsat for foragtproduktion?</p> <p>Er der nogle elever, der ofte sidder alene, som sjældent vælges, eller som på anden måde viser tegn på at være isoleret?</p> <p>Er der nogle elever, der forekommer usynlige?</p>	

Moralske frakoblinger og legitimerende fortællinger	
eksempler/tegn	jeres noter
<p>Hvilke fortællinger om børn i udsatte positioner dominerer i klassen?</p> <p>Er der dominerende fortællinger, som går igen blandt elever, og som bliver brugt som undskyldning for, at nogen er mindre værd end andre?</p> <p>Er der tegn på, at eleverne tilsidesætter empati i forholdet til andre elever?</p> <p>Er der voksne (undervisere, ledere, forældre), der bidrager til disse fortællinger?</p> <p>Hvilke modfortællinger kan man registrere, som kan udfordre den dominerende fortælling?</p>	

TJEK

UNDERSØGELSE

AFDÆKNING

ANALYSE

HANDLING

2. Opsamling og tematisering

På mødet samler I op på analysen i pkt 1. ved i fællesskab at drøfte spørgsmålene:

- Hvilke udfordringer får vi øje på i interaktionerne?
- Hvilke dynamikker er på spil, og hvordan kommer de til udtryk?
- Hvorfor handler eleverne, som de gør?

Saml evt. analysen i tematiske overskrifter som efterfølgende kan danne afsæt for udarbejdelse af pædagogiske og didaktiske tiltag.

Jeres noter

TJEK

UNDERSØGELSE

AFDÆKNING

ANALYSE

HANDLING

3. Tiltag og risikovurdering

Med afsæt i analysen af hvilke gruppedynamikker der er i spil (afsnit 1), vælger I ud fra nedenstående eksempler nogle tilhørende handlingsspørgsmål. På baggrund af spørgsmålene kan I udvælge tiltag, som senere kan skrives ind i handlingsplanen.

Handlingsorienterede spørgsmål til de fire gruppedynamikker

Utryghed og social eksklusionsangst	Sociale og moralske ordener
<p>Hvordan kan vi styrke trygheden og mindske den sociale eksklusionsangst gennem tiltag i undervisningen? (F.eks. i forbindelse med klasseledelse, gruppearbejde, hvordan eleverne sidder placeret i klassen, i overgange, i omklædningsrummet).</p> <p>Hvordan kan vi styrke trygheden og mindske den sociale eksklusionsangst uden for klasserummet? (F.eks. i frikvarterer, i fritiden, på sociale medier).</p>	<p>Sociale ordener: Hvordan kan vi justere på grupperinger og hierarkier i klassen, så de bliver mere opblødte og skaber mere plads til alle?</p> <p>Hvordan kan man skabe mulighed for nye og andre relationer end de eksisterende i og udenfor undervisningen?</p> <p>Hvordan kan de eksisterende in- og eksklusionskriterier og praksisser blødes op eller forstyrres?</p> <p>Moralske ordener: Hvad kan vi gøre for at forstyrre de normer, eleverne efterlever? (elevernes opfattelse af passende og upassende opførsel, og hvem der lever op til dette)</p> <p>Hvordan vil det tiltag, vi agter at bruge, være med til at opløse eller fastholde bestemte normer i klassen?</p>
Foragtproduktion og ekstreme eksklusioner	Moralske frakoblinger og legitimerende fortællinger
<p>Hvordan kan vi styrke sammenholdet på tværs i klassen? (F.eks. i forbindelse med aktiviteter, projekter, faglige temaer).</p> <p>Hvordan kan vi skabe mere værdighedsproduktion (anerkendelse, legitimitet og tolerance) og undgå foragtproduktion blandt eleverne?</p> <p>Hvordan kan vi forstyrre den igangværende foragtproduktion? Hvem og hvad skal vi være særligt opmærksomme på?</p> <p>Hvordan kan vi beskytte de elever, der er blevet placeret i udsatte positioner? (Risikerer vi at gøre det modsatte?).</p>	<p>Hvordan kan vi forstyrre de dominerende fortællinger, som legitimerer, at nogen er mindre værd end andre?</p> <p>Hvordan kan vi skabe andre fortællinger, som giver eleverne mulighed for at skabe nye relationer?</p> <p>Hvordan kan vi skabe fortællinger, som lægger op til andre måder at handle på for de elever, som oprettholder fortællingerne?</p> <p>Hvilke alternative fortællinger er allerede tilgængelige, som med fordel kan fremhæves eller styrkes?</p>

TJEK

UNDERSØGELSE

AFDÆKNING

ANALYSE

HANDLING

Risikovurdering af tiltag

Inden et tiltag besluttet og skrives ind i handlingsplanen, er det vigtigt at drøfte mulige utilsigtede afledte effekter, som er vigtige at have for øje i den pædagogiske praksis. Foretag derfor en risikovurdering af jeres tiltag ved at svare på nedenstående spørgsmål:

- Hvordan sikrer vi, at hvert tiltag ikke bidrager til yderligere eksklusion og marginalisering af elever?
- På hvilken måde kan det enkelte tiltag risikere at skabe utryghed? Hvorfor, hvordan og for hvem?
- Hvilke faldgruber kan der være? Hvilke tegn skal vi være opmærksomme på?
- Er der noget, vi skal være særligt opmærksomme på, for at indsatsen kan lykkes?
- Er tiltaget for risikabelt, så vi bør droppe det og finde på noget andet?

TJEK

UNDERSØGELSE

AFDÆKNING

ANALYSE

HANDLING

HANDLING

Handlingsplan for situationer med mobning eller lignende

Dette værktøj kan bruges i situationer, hvor skolen har konstateret, at der foregår mobning eller lignende og derfor skal udarbejde en handlingsplan. Handlingsplanen skal være udarbejdet senest 10 arbejdsdage efter, at skolen får en henvendelse om (eller selv får en mistanke om), at der foregår mobning eller lignende.

Det er vigtigt, at indsatserne i handlingsplanen er målrettet de problemer, I ser i elevgruppen og årsagerne til, at de er opstået. Det forudsætter derfor, at I har lavet en grundig afdækning (se separat værktøj til afdækning). Yderligere afdækning kan indgå som et selvstændigt punkt i arbejdet med handlingsplanen, hvis I ikke er færdige indenfor de 10 arbejdsdage.

Dette værktøj består af tre trin:

1. Handlingsplanen

2. Opfølgning

3. Forankring af tiltag

OBS!

Der skal laves en handlingsplan så snart en situation vurderes til at være 'mobning eller lignende'.

Handlingsplanen er et arbejdsdokument, og arbejdet med de forskellige indsatser skal løbende evalueres og justeres.

Skolen har pligt til at informere berørte forældre og elever om handlingsplanens indhold samt eventuelle justeringer i indsatserne. Pas på ikke at dele personlige oplysninger om elever til andre elevers forældre.

TJEK

UNDERSØGELSE

AFDÆKNING

ANALYSE

HANDLING

1. Handlingsplanen

I handlingsplanen skal I beskrive det arbejde, I vil gøre for at ændre de svære dynamikker og for at skabe et trygt og godt undervisningsmiljø i elevgruppen. Baseret på de udfordringer I fandt i analysen af jeres afdækning, skal I indskrive de konkrete indsatser, I vil igangsætte.

Husk at handlingsplanen er et dynamisk dokument, og at I bør justere indholdet undervejs, efterhånden som I bliver klogere for bedst muligt at ramme de problematikker, I ser blandt eleverne. Hvis en indsats ikke har den ønskede effekt, ændrer man i handlingsplanen og arbejder videre.

Målet er, at handlingsplanen bliver et effektivt pædagogisk værktøj for jeres praksis.

Husk ...

...at mobning opstår i utrygge fællesskaber, og at handlingsplanen derfor skal beskrive indsatser, der berører fællesskabets dynamikker og mønstre. Også selv om der er bestemte elever, der går forrest i mobbehandlingerne eller dem, som bliver udsat for mobning

... at handlingsplanen skal tænkes bredt og indeholde indsatser på gruppeniveau, som kan styrke fællesskabet.

... at det kan være nødvendigt med indsatser rettet mod de voksne, f.eks. forældregruppen, skole-hjem-samarbejdet eller teamet omkring eleverne.

... at informere elever og forældre på klassen om de tiltag, I sætter i værk.

TJEK

UNDERSØGELSE

AFDÆKNING

ANALYSE

HANDLING

Hvad indeholder handlingsplanen beskrivelser af?

Evt. midlertidige tiltag

I nogle tilfælde kan det være nødvendigt at igangsætte midlertidige tiltag i håndteringen af problemerne for at opretholde et sikkert og trygt undervisningsmiljø for alle elever. Her kan det f.eks. være vigtigt med ekstra støtte eller hjælp til elever, der har brug for det.

Temaer/udfordringer I vil arbejde med

På baggrund af jeres analyse af afdækningen identificeres udfordringer. Her kan godt være flere udfordringer på spil, som I vil have fokus på at ændre i håndteringen af situationen. F.eks. stejle hierarkier og lukkede grupperinger, elever der ikke er en del af fællesskabet, utryghed mellem eleverne, hårdt sprog etc.

Indsatser

Konkrete tiltag, som skal sættes i gang. Komplekse udfordringer kan sagtens have flere forskellige indsatser og tiltag rettet mod samme udfordring. F.eks. hvis en udfordring er, at elever ikke inviteres ind i fællesskabet, kan indsatser være på flere niveauer: Frikvarterer – igangsætte fælles aktiviteter inden hvert frikvarter, så ingen går uønsket alene rundt. Gruppearbejde – tag hånd om at gruppearbejde foregår i grupper, hvor eleven er tryk, og det ikke er op til de enkelte at danne grupper m.m.

Tegn på at indsatsen virker

Her beskriver I de tegn, I ønsker at se for at kunne vurdere, om indsatserne virker. Det kan være helt konkrete ændringer, som f.eks. at flere elever tør tage ordet eller række hånden op i timerne, at flere elever er sammen på tværs, der er færre konflikter, eller at elever ikke er alene i frikvartererne.

Ansvarlig

Hvem har ansvar for at udføre indsatsen?

Opfølgning

Hvornår følger I op på, om indsatsen har virket eller ser ud til at virke? Og hvem skal deltage i opfølgningen? Aftal en konkret dato. Husk at inddrage elevernes og forældrenes perspektiv i opfølgning på tiltagene undervejs.

På de følgende sider findes en skabelon til udarbejdelse af handlingsplanen

TJEK

UNDERSØGELSE

AFDÆKNING

ANALYSE

HANDLING

Handlingplan for (skolens navn/klasse)

dato:

Beskriv evt. midlertidige tiltag

Tema/udfordring	Indsatser (der kan laves flere indsatser på samme udfordring)	Tegn på at indsatsen virker	Ansvarlig	Opfølgning

HANDLING

ANALYSE

AFDÆKNING

UNDERSØGELSE

TJEK

Tema/udfordring	Indsatser (der kan laves flere indsatser på samme udfordring)	Tegn på at indsatsen virker	Ansvarlig	Opfølgning

TJEK

UNDERSØGELSE

AFDÆKNING

ANALYSE

HANDLING

Delbar handlingsplan til informering af berørte elever og forældre

Klasse _____ Dato_____

Hvorfor har vi lavet en handlingsplan?

Midlertidige tiltag

TJEK

UNDERSØGELSE

AFDÆKNING

ANALYSE

HANDLING

(delbar handlingsplan fortsat)

Hvilke temaer/udfordringer viser den afdækning, skolen har lavet? Og hvilke indsatser igangsættes til hvert tema/udfordring?	
Tema/udfordring	Indsats

TJEK

UNDERSØGELSE

AFDÆKNING

ANALYSE

HANDLING

2. Opfølgning

Arbejdet med handlingsplanen er dynamisk, og I kan løbende tilføje og ændre i de forskellige indsatser i skemaet. I tillæg til den løbende evaluering anbefaler vi løbende opfølgningsmøder med status på situationen. Hvis handlingsplanen ikke løser situationen med mobning eller lignende, bør den revideres. Arbejdet fortsætter indtil problemerne er ophørt, og gruppen igen har et trygt undervisningsmiljø, hvor der er plads til alle.

Når I skal vurdere, om den samlede indsats virker, kan I tage udgangspunkt i nedenstående spørgsmål:

- **Oplever eleverne/forældrene/det pædagogiske personale, at handlingsplanen har virket?**
- **Hvad har virket/ hvad har ikke virket?**
- **Hvorfor har det virket/ hvorfor har det ikke virket?**
- **Hvad mangler vi, for at det lykkes?**
- **Hvilke dele af handlingsplanen skal revideres? Eller skal der tilføjes nye indsatser?**

Opfølgning efter 2 uger	
Opfølgning efter 4 uger	
Opfølgning efter 8 uger	
Opfølgning efter 12 eller 16 uger	

TJEK

UNDERSØGELSE

AFDÆKNING

ANALYSE

HANDLING

3. Det videre arbejde

Hvis I som skole eller uddannelsessted er lykkedes med at vende situationen fra mobning eller lignende, er der helt sikkert nogle vellykkede tiltag, som I gerne vil fortsætte med for forsat at sikre det gode undervisningsmiljø.

- **Hvilke tiltag ønsker vi at fastholde for at sikre en forankring?**
- **Hvordan sikrer vi os fremadrettet at have øje for fællesskabet og dynamikkerne i klassen?**
- **Er der noget læring fra processen omkring håndteringen af mobning, som vi ønsker inddraget i forebyggelse og håndtering af mobning fremadrettet? (evt. revidering i antimobbestrategien)**

FAQ

Hvem kan udpeges som ansvarlig for at udarbejde handlingsplanen?

Det vil være forskelligt fra skole til skole, hvem der er mest oplagt som ansvarlig for at udarbejde handlingsplanen. På nogle skoler vil det være oplagt at vælge en afdelingsleder og på andre skoler, vil det være nærliggende at vælge en eller flere undervisere, som kender eleverne godt.

Hvad skal den/de ansvarlig(e)?

Den/de ansvarlig(e) skal sørge for, at handlingsplanen bliver udarbejdet inden for 10 arbejdsdage fra den dato, skolen/en medarbejder på skolen får en henvendelse om (eller selv får en mistanke om), at der foregår mobning eller lignende. Husk at barren er lav. Den ansvarlige skal også sørge for, at indsatserne bliver gennemført og evalueret løbende.

Hvem skal inddrages i at udarbejde handlingsplanen og hvordan? Vi anbefaler, at man inddrager bredt, når man udarbejder handlingsplanen og tænker både lærere, pædagoger (fra skole og SFO/klub), forældre og ledelse ind.

Hvilke elever og forældre er berørte?

Skolen er forpligtet til at informere berørte elever og deres forældre om indholdet i handlingsplanen. 'Berørte elever' er alle elever, som indgår i det fællesskab, hvor indsatserne foregår. Fordi man skal arbejde ud fra det fællesskabsorienterede mobbesyn og have fokus på dynamikkerne i hele gruppe, vil det derfor oftest være hele klassen og alle klassens forældre

TJEK

UNDERSØGELSE

AFDÆKNING

ANALYSE

HANDLING